

РЕПРЕСІЇ СЕЛЯН НА МИКОЛАЇВЩИНІ ПІД ЧАС ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 рр.: за матеріалами кримінальних справ

Автором досліджується один з аспектів втілення політики геноциду українського народу комуністичного тоталітарного режиму за матеріалами кримінальних справ які обґрунтовували застосування кримінальних покарань до значної маси сільського населення в 1932–1933 роках. Дана проблема висвітлена в контексті політики геноциду українського народу державними правоохоронними органами.

Здійснюється спроба привернути увагу читачів не просто до статистики жертв, а на підставі усної історії задокументованої мовою протоколів дослідити зламані життя конкретних людей як представників значної маси аналогічних злочинних діянь репресивних правоохоронних органів.

Ключові слова: кримінальна справа, тоталітарна система, комуністичний режим, злочин, геноцид, голодомор, партійний апарат, ідеологія, селянство.

Mykola Zerkal

The repression of the peasants during the Holodomor 1932–1933 in Nikolaev: the fate of people

Explores another embodiment the direction of the Ukrainian people genocide by the communist totalitarian regime on the basis of criminal cases that justify the use of criminal penalties to the mass of the rural population in 1932–1933.

Despite the ruling hunger Soviet state machinery continued their work even attempts to suppress discontent exercised identify policy of genocide. People tried desperately to win their right to life, but the environment of fear and horror, the transformation of the psyche under the influence of hunger ensure domination of the Soviet system. Finally, it is not clear that the reasoning advocated argument in the minds of perpetrators of criminal orders, because everyone understood and saw that all the perpetrators sooner or later may expect the fate of prisoners. Unfortunately, we have witnessed such a shameful phenomenon as accusations of his fellow villagers for the sake of confiscated. Some Ukrainian certify lie to others. In politics famine Soviet system applied also open the repressive policy of the Ukrainian population. So far in 2008 documented Mykolayiv citizens who are in the grip of terror, preserved their criminal cases. Exploring the tragic events 1932–1933 rokiv impressive scale loss of life, and for each figure is an individual, his life, hope, frustration and terrible tragedy of death. The final amount of losses and to this day remains controversial. Our society should not just remember and carefully examine, monitor, synthesize contemporary demographic processes in Ukrainian society. Always mindful of 3.5 to 9 million murdered within two years of the Soviet totalitarian system should also analyze the statistics of population today, for example, only nine months of 2016 only in Mykolaiv oblast population decreased by 5.3 thousands of people and without introducing policies terrible famine without workers is only for this period Mykolayiv population decreased by 2.3 countryside.

This issue is covered in the context of ethnic genocide of the Ukrainian people and the state party by law enforcement agencies.

Key words: totalitarian system, the crime of genocide, famine, the party apparatus, the ideology of the peasantry.

Николай Зеркаль

Репрессии крестьян во время голодомора 1932–1933 гг.: на основании материалов уголовных дел

Автором исследуется ещё одно направление реализации политики геноцида украинского народа со стороны коммунистического тоталитарного режима на основании уголовных дел которые применяли нормы уголовного права к массе сельского населения на Николаевщине в 1932–1933 гг.

Данная проблема освещается в контексте политики этнического геноцида украинского народа государственными партийными и правоохрательными органами.

Ключевые слова: уголовное дело, тоталитарная система, коммунистический режим, преступление, геноцид, голодомор, партийный апарат, идеология, крестьянство.

У 2018 році Україна відзначатиме чергову річницю голодомору, трагедії геноциду українського народу. Існуючий традиційний підхід до висвітлення цих жахливих подій зосереджує головну увагу саме на кількість вивезеного збіжжя та померлих від голоду людей. Останнім часом науковцями здійснюються також спроби комплексних досліджень, які зосереджують також увагу на інших аспектах втілення тоталітарної сутності радянської держави в умовах проведення політики геноциду українців, наприклад важливу роль відіграло вилучення матеріальних цінностей у населення, нищення спроб опору не лише під час повстань силами регулярної армії, а також запровадження масових репресій по відношенню до можливих керівників антирадянських рухів збройного опору. Започаткований в незалежній Україні процес повернення історичної пам'яті сьогодні надзвичайно важливо підтримувати та надавати державну допомогу відповідним дослідженням та популяризувати здобуті результати серед широкого кола населення, світової спільноти.

Постійно триваючий процес повернення забороненої, викривленої, міфологізованої історичної пам'яті створює умови для формування якісно нового, комплексного, об'єктивного висвітлення історичного шляху українського етносу впродовж різних епох, в умовах здійснення випробувань на міцність та проявах різних форм єднання і мобілізації етнічної свідомості та самопожертви.

Новітній існуючий історичний науковий доробок щодо повернення із спецхранів і засекречених фондів документів, які засвідчують факт штучного масового голоду в Україні, розкриваючи масштаби та форми втілення жахливої радянської державної політики значний, але і зараз ще залишаються недостатньо дослідженими та не відкритими загалу історії життя конкретних людей з їх реальними долями, поглядами та вчинками. Автор здійснює спробу в своїй статті здійснити дослідження трагедії українського народу мовою реальних кримінальних справ й обґрунтувати не лише абсурдність самих формулювань звинувачень, а також і нікчемність процедури фабрикування справ і винесення вироків. Довести поспіх

не лише прийняття рішень, а і масовість подібних дій, прийнятих репресивними та каральними органами без врахування специфіки та особливостей конкретних життєвих ситуацій. Дослідником аргументовано доводиться системність, а не винятковість, у діях репресивних справ щодо українського селянства Миколаївщини й оприлюднюються життєві долі конкретних людей, які стали невинними жертвами сфабрикованої та цілеспрямованої державної політики радянського керівництва на всіх щаблях державного апарату в 1932–1933 роках. Отже, останнім часом особливу актуальність, на думку автора, набуває вивчення краєзнавчого матеріалу, висвітлення для широкого кола читачів історичної пам'яті, правди, справедливості на задокументованих джерелах усної історії.

В історіографії дослідження голодомору 1932–1933 рр. на Миколаївщині, як і в цілому по Україні, ми можемо простежити певну трансформацію підходів в оцінках від тимчасових і незначних наслідків неврожаю та порушень балансу зовнішньої торгівлі до цілеспрямованої політики тоталітарної держави на шляху фізичного знищення інакодумства та знищення найбільш міцного конкурента радянської колективної системи обробітку землі, проведення політики геноциду по відношенню до українців.

Незважаючи на пануючий голод радянська державна машина продовжувала свою роботу по придушенню навіть спроб виявлення невдоволення здійснюваною політикою геноциду. Населення намагалось відчайдушно вибороти своє право на життя, але середовище страху та жаху, трансформація психіки під впливом голоду забезпечували володарювання радянської системи. Остаточо незрозуміло що виступало мотивувальним аргументом в головах виконавців злочинних наказів, адже всі усвідомлювали та бачили, що всіх виконавців рано чи пізно може чекати доля їх в'язнів.

Одна з великої низки кримінальних справ, які зберігаються у фондах Миколаївського обласного архіву, є звинувачення групи селян: Марущака Григорія Фоміча, 1910 року народження, Радченко Фіногена Алактіоновича, 1886 року народження, Драча Григора Михай-

ловича, 1903 року народження, Ковальчука Максима Філіповича, 1893 року народження, Войтенко Дем'яна Микитовича, 1889 року народження, Марущака Івана Єфимовича, 1899 року народження з міста Первомайська починаючи з 28 листопада 1932 року. Підставою для початку кримінального переслідування стала теза про те, що всі вони звинувачуються в спробі організувати з числа антирадянсько налаштованих осіб групи для боротьби з радянською владою в формі агітації та вербування потрібних осіб, за що передбачалась відповідальність ст. 54-10, 54-11 кримінальним кодексом УРСР¹.

В даному випадку Радченко Фіногена Алактіоновича було визначено ватажком, який очолював антирадянську групу в с. Дорожинка і обіцяв надати для друку прокламацій друкарську машинку. Решта учасників групи, як зазначається в матеріалах справи, приймали участь в обговоренні плану антирадянської діяльності.

Свідком у справі проходив Зубко Григор Миколайович, 1909 р. нар., який народився у селі Дорожинка, за походженням – середняк, член колгоспу ім. Леніна, мав освіту три класи, займався все життя землеробством, член комсомолу. Він засвідчив, що бачив, як за три тижні до 26 березня 1932р. до будинку його сусіда Курка зібрались Драч Григорій, син куркуля, та син розкуркуленого Марущак Іван. Про що вони розмовляли він нічого засвідчити не міг, а лише констатував факти зібрання декількох осіб в приміщенні хати.

Тепер подивимось на підсудних. Марущак Іван Юхимович – 33 роки, бідняк, член колгоспу ім. Молотова, малограмотний, одружений, землероб, безпартійний, раніше до кримінальної відповідальності не притягувався, Народився в 1899 р. в селі Дорожинка в родині землероба. Батько володів двома десятинами землі, хатою, худоби не мав. У віці 7 років він втрачає батька – помирає. Через рік помирає і його мати і він залишається з чотирма братами: Фомою, Дем'яном, Ларіоном та Терентієм. У 1922 р. одружився в Пілявською Прасковією Федорівною і отримав наділ землі 3,5 деся-

тини землі, яку і обробляв до 1928 р., коли вступив до колгоспу ім. Молотова. В протоколі зазначив, що мав бажання виїхати з села, але внаслідок небажання в сільській раді не видають документи змушений був залишитись. Йому було образливо відчувати, що колишньому партизану було відмовлено і, незважаючи на свідчення двох земляків Грушанського Стефана та Солухи Сергія, йому не повірили в його героїчне минуле. Про цей факт неодноразово він висловлювався при спілкуванні з головою сільради Гудяковим і Плахотніком. На момент ув'язнення з ним мешкали два його брати Фома та Дем'ян. Його офіційно заарештували 1 травня 1932 р. за зберігання без дозвільних документів обрізу рушниць з 13 набоями. Звинувачений зазначив, що жодного разу з рушниць не стріляв. Фактично фактів які б доводили його антирадянську діяльність не було, а наявність вогнепальної зброї у людини яка приймала участь в партизанському загоні – цілком логічна.

Наступний фігурант справи – Курка Данііл, 1885 р. народження, селянин середняк, неграмотний, українець, одружений, землероб, член колгоспу ім. Молотова, безпартійний. В матеріалах справи зазначив лише факт пияцтва всіх фігурантів справи і розмов про необхідність гуртування для захисту спільних матеріальних інтересів.

Драч Григорій Михайлович, 1903 року народження, сину куркуля, в господарстві 1 корова, закінчив 2 групу сільської школи, одружений, землероб, член колгоспу ім. Молотова, раніше до відповідальності не притягувався. Він також засвідчив лише одну зустріч під час якої відбувалось вживання двох пляшок горілки та розмови про потребу об'єднуватись для захисту спільних інтересів. Слідчим Старжинським було навіть здійснено впізнання Марущака Івана та Драча Григорія 19 серпня 1932 р. в присутності співробітника Чіпішева. Так Григорій Драч зазначав, що Марущак пропонував об'єднуватись в таємну організацію, або голодувати. Лише за умови укладання угоди він обіцяв забезпечувати членів товариства продовольством, м'ясом тощо. Марущак

¹ Держархів Миколаївської області (далі ДАМО), ф. Р-5859, оп. 2, спр. 6562, арк.4.

Іван зазначав, що двічі зустрічався, але про банду мови не було². У той самий день Марушак Іван повідомив про те, що на різдвяні свята у 1931 р. до нього приїхав родич Радченко Феніген і почав вести розмову про те, що в Китаї вже багато комуністів повбивали, війна невдовзі повернеться і тому слід створювати таємну організацію для боротьби з радянською владою. Пропонував вбити або спалити секретаря сільради Ковальчука Ананія та Плехотнюка Терентія. Ніби у нього є револьвер, але без куль.

Вже 1 квітня 1933 р. було винесено постанову уповноваженим 3-го відділення ДПУ Кривинським стосовно звинуваченого Радченко Фенігена Галактіоновича (47 років), середняка, одноосібника, бувшого петлюрівця, в тому, що він систематично здійснював антирадянську агітацію, займався створенням терористичної групи, яка ставила перед собою мету – боротьбу з радянською владою; Марушак Івана Юхимовича (34 роки), бідняка, члена колгоспу, якого було затримано при крадіжці колгоспних продуктів, звинувачено в проведенні активної антирадянської агітації, вербуванні членів антирадянської терористичної організації, зберігав у себе вдома зброю; Драча Григорія Михайловича (30 років), сина розкуркуленого та висланого куркуля в тому, що будучи на повернення Марушаком Іваном був активним учасником контрреволюційної групи та займався сам також вербуванням нових членів. Марушак Григорія Фомича (23 роки), незаможника, одруженого з донькою куркуля, який був висланий, який за пропозицією Марушака Івана вступив до контрреволюційної групи і займався вербуванням нових членів; Ковальчука

Максима Пилиповича (30 років), розкуркуленого у 1932 р., учасник антирадянського виступу в 1930 р., вступив до контрреволюційної групи і зобов'язався забезпечити учасників групи зброєю; Курку Данило Харитонович (48 років) з куркулів, що вступив до контрреволюційної групи та приймав участь у проведенні нарад групи; Войтенко Дем'ян Микитович (44 роки), середняк, колгоспник, знятий з військового обліку, засуджений за крадіжку колгоспних продуктів, за вступ до контрреволюційної групи терористичного спрямування та участь в нарадах організації; Радченко Феодосій Фенігенович (28 років), з середняків, вчитель, механічно виключений з складу комсомолу, за володіння інформацією про контрреволюційну організацію та недонесення, чим сприяв вчиненню злочину. На підставі матеріалів справи уповноважений 3-го відділу ДПУ Кривинський пропонував за слідчою справою № 423 всіх затриманих притягти до відповідальності, спрямувати матеріали на розгляд судової трійки при колегії ДПУ УРСР та призначити такі покарання: Радченко Фенігену Галактіоновичу, Драчу Григорію Михайловичу та Ковальчуку Максиму Філіповичу – розстріл. Марушаку Івану Юхимовичу та Войтенку Дем'яну Микитовичу – ув'язнення в концентраційному таборі терміном на 5 років. Курку Данилу Іларіоновичу, Марушаку Григорію Фомичу та Радченко Феодосію Фенігеновичу – вислання в Північні райони терміном на 3 роки. З цими пропозиціями погодились начальник СПО Блюман та заст. начальника обласного відділу ДПУ Камінський.

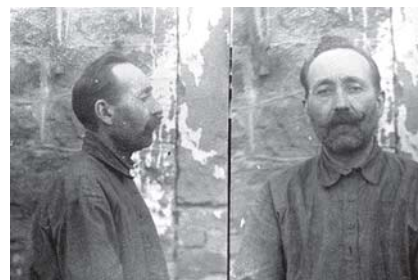
На підставі засідання судової трійки при Колегії ДПУ УРСР протоколом № 61/494 від 26–27 квітня 1933 р. Марушак Григорій Фо-

Петро Маковей

Григорій Марушак

Даніл Курка

² ДАМО, ф. Р-5859, оп. 2, спр. 6562, арк. 16.

Дем'ян Войтенко

Іван Марущак

Григорій Драч

Фіноген Радченко

Мефодій Біленко

мич було висланий в Північний район на 3 роки, Драча Григорія Михайловича в концентраційний табір на 5 років, Ковальчука Максима Пилиповича в концентраційний табір на 3 роки, Войтенко Дем'яна Микитовича в концентраційний табір на 3 роки, Марущака Івана Юхимовича – вислати в Північний край на 3 роки, Курку Данила Харитоновича – з-під варті звільнити та справу припинити, Радченко Феодосія Феногеновича з-під варті звільнити, а справу припинити, Радченко Феногена Галактіоновича ув'язнити в концентраційний табір на 5 років.

13 вересня 1990 р. всі фігуранти справи були виправдані на підставі висновку затвердженого прокурором Миколаївської області, Державного радника юстиції 3 класу Ю. Є. Бондаря на підставі ст. 1 Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 р. «Про додаткові заходи по відновленню справедливості стосовно жертв репресій, які мали місто в період 30–40-х та початку 50-х років».

На жаль, Войтенко Дем'ян Микитович вже 27 липня 1933 р. помер, що засвідчує акт про смерть, де причиною смерті зазначається не виснаження, тобто голод, а тимчасове послаблення серцевої м'язи.

Навіть без конкретних дій спрямованих на протидію радянській владі людей засуджу-

вали до конкретних термінів ув'язнення, змінювали долі людей, а часто і навіть саме життя, як засвідчила розглянута справа. Рівень попереднього розслідування демонстрував необізнаність слідчих низового рівня і бажання за будь-яку ціну продемонстру-

вати своє «ефективність» роботи за допомогою значної кількості підготовлених, «сфальсифікованих» справ. Отримавши такі «вологі» справи вже підготовлені фахівці часто не могли винести звинувачувальний вирок і змушені були звільняти з під варті підозрюваних.

Досліджуючи кримінальні справи, які збереглися до наших днів, ще одним типовим прикладом також може бути справа українця, раніше не засудженого Біленка Мефодія Філіповича³. Він народився та проживав в селі Грушівка Першотравневого району, відділився від батьківського господарства після революції 1917 р. У 1931 р. ступає до колгоспу, а в 1933 р. був виключений як син кулака – логіку зрозуміти вкрай складно, адже всі знали на момент вступу з якої він родини. На січень 1933 р. йому було 36 років, був одружений з 33 річною Олександрою Сафронівною. Сам він походив з заможної багатодітної родини яка мешкала окремо, а саме батько Філіп (80 років), мати Ганна Іванівна (76 р.), брати: Фока (44 р.), Тимофій (40 р.) – на січень 1933 р. вже був висланий, Прокіп (26 р.), Іван (19 р.), сестри: Явдоха (37 р.), Марія (18 р.). Таким чином ми бачимо що робочих рук в родині було вдосталь, а відповідно і ринкова конкурентоспроможність такого господарства була достатньо високою. На час арешту із майна у нього зали-

³ ДАМО, ф. Р-5859, оп. 2, спр. 654, арк. 8–12.

шались: хата, сарай та корова. Цікавою була дана йому характеристика в якій зазначалось, що «син куркуля, знаходився у банді білих Петлюри, де був у штабі технічним виконавцем та при штабі керував повстанням проти червоної армії. В даний час перебуваючи в колгоспі здійснював скажено розкладницьку роботу проти хлібозаготівлі та агітував за масовий вихід з колгоспу селян, завдяки чому колгоспники купували за його ініціативою коней та вимагали землю під посів, наприклад Лебеденко та Нестеренко. Біленко людина соціально небезпечна особливо в даний момент колгоспного будівництва» (22 січня 1933 р.). 27 січня 1933 р. уповноважений Першотравневого районного відділення Одеського облвідділу ДПУ УРСР Луполовер виносить постанову № 588 про початок слідства та ув'язнення Біленка Мефодія Филиповича.

Лещата репресій відразу запрацювали на повну силу. Свідком за даною справою проходив його односелець Хоменко Мефодій Іванович, 34 років, бідняк, українець, одружений, мав 2 дітей, хлібороб. Він засвідчував те, що Біленко М.Ф. на роботу виходив рідко, в основному займався спекуляцією, а саме відвозив на продаж муку в Першотравневе на базар, особливо в час польових робіт, що вплинуло на роботу колгоспу в цілому. Він зазначав, що внаслідок не виходу на роботу братів Біленко Прокопа та Мефодія затягнувся обмолот зерна. Словами свідка він «проліз» в колгосп завдяки тому, що в колгоспі вже був його брат Тимофій, який виконував функції рільника, що свідчило про його рівень агрономічних знань. Головним звинуваченням для притягнення до кримінальної відповідальності стали прогули та соціальне походження і участь в білому русі. Другим свідком по справі проходив Ткаченко Петро Власович, віком 31 рік, також його земляк, бідняк, одружений, у власності була лише хата, освіта нижча, хлібороб, який виріс з ним з дитинства. Головним звинуваченням також було куркульське походження та участь у білому русі. Зазначається також той факт, що до звинуваченого прийшов завгосп колгоспу Вітенко Григорій та

став вимагати щоб він виходив на роботу і Біленко Мефодій заявляв «навіщо мені працювати в колгоспі, все одно нічого не дає їсти в минулому році голодували і в цьому році голодуємо», що впливало на роботу. Під впливом цих слів траплялись випадки масового невиходу на роботу, що і впливало на перебіг жнив та виконання плану хлібозаготівель. У цій кримінальній справі був і третій свідок, що було нехарактерним для даного виду кримінальних проваджень. Свідком був також бідняк Дорошенко Логвин Якович, 40 років, бідняк, освіта нижча, одружений, хлібороб. Він додає те, що на період жнив Біленко записався в черевичну майстерню і сам не ходив на роботу і дружину не пускав. В своїх промовах зазначав, що «чорт з ним з колгоспом, все одно там їсти не дадуть», а також заявляв, що «ви собі працюєте, а я маю 50–70 крб. на місяць і мені добре». Тобто фактично всі звинувачення носили усний та загальний характер, без конкретних фактів дій. Сам звинувачений від усіх фактів відхрещувався і ніби ніяких антирадянських висловлювань не робив. У постанові за справою № 588 від 28 січня 1933 р. зазначалось, що «...в злочині, передбаченому ст. 54-10 Кримінального кодексу, направити в судову трійку при колегії ДПУ УРСР з проханням про застосування до нього заходу соціального захисту – ув'язнення в концтабір терміном на п'ять років. Все це за підписами співробітника райвідділу ДПУ Луполовер, начальник райвідділу ДПУ Кусков, прокурор Романов. Дослідивши матеріали справи протоколом № 29/903 особливої наради при колегії ДПУ УРСР 4 лютого 1933 р. було прийнято рішення Біленко Мефодія Пилиповича з підварті звільнити, а справу припинити.

Одночасно було розпочато справу № 610 і стосовно його брата Біленко Прокопа Пилиповича (1906 року народження)⁴. Він був одружений з Маланкою Трохимівною (26 років), мав дочку Катерину (4 роки) у власності якого були на час арешту хата, сарай, корова. За хуліганство був засуджений у 1926 р. на два роки допру. Свідок за звинуваченням Касьяненко Петро Матвійович був його земляком, бід-

⁴ ДАМО, ф. Р-5859, оп. 2, спр. 655, арк. 8–16.

няком, українцем, одружений, 5 дітей, бідняк. Він зазначав, що Біленко Прокоп міцний середняк, сміявся над бідняками, зауважуючи, що «на кой чорт ви ходите на роботу, коли так чи інакше колгоспи розпадуться, вони не можуть спільно працювати, а їх створили лише для того, щоб було легше вибивати з нас хліб, а ми всі будемо поступово вмирати з голоду для того щоб нас було менше, а чому менше – тому що селян в десять разів більше ніж робітників. Тому вони і бояться щоб їх селяни не задушили уночі».

Свідком проходив також 27 річний Пароженко Трохим Іванович, малограмотний українець, бідняк, одружений, хлібороб який фактично дублював свідчення Кас'яненка Петра, майже дослівно, що наштовхує на думку про замовний характер свідчень.

Третім свідком проходив 25 річний Міленко Іван Микифорович, бідняк, українець, одружений, столяр який так само дублював всі свідчення.

Сам звинувачений лише зазначав, що цікавився чому перестали видавати хліб. В постанові за справою № 610 від 29 січня 1933 р. зазначалось, що «...в злочині, передбаченому ст. 54-10 Кримінального кодексу, направити в судову трійку при колегії ДПУ УРСР з проханням про застосування до нього заходу соціального захисту – ув'язнення в концтабір терміном на п'ять років. Все це за підписами співробітника райвідділу ДПУ Луполовер, нач. райвідділу ДПУ Кусков, прокурор Романов. Дослідивши матеріали справи, протоколом № 33/907 особливої наради при колегії ДПУ УРСР 8 лютого 1933 р. було прийнято рішення вислати в Північні райони на три роки етапом.

На підставі ст. 1 Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 р. «Про додаткові заходи по відновленню справедливості стосовно жертв репресій, які мали місце в період –40-х і початку 50-х років» визнавалось, що Біленко П. Ф. підпадає під дію згаданого акту. Документ був підготовлений старшим помічником прокурора області по нагляду за слідством в органах КДБ, радником юстиції В. М. Колбешкіним, начальником слідчої групи УКДБ УРСР у Миколаївській області

В. А. Левенцем 6 грудня 1989 р. та затверджено 10 грудня 1989 р. прокурором Миколаївської області старшим радником юстиції Ю. Є. Бондарем.

Наведені справи свідчать лише про загальну схему діяльності каральних органів, коли пригадувалось як звинувачення походження з заможної родини, або участь в революційних подіях не на боці переможців. На підставі досліджених справ стає цілком зрозуміло, що вся система судочинства щодо селян була побудована таким чином, аби доказова база відігравала допоміжну і не обов'язкову частину судочинства, а головним було те що людина була хліборобом, вела самостійне господарство, намагалась за будь-яку ціну зберегти відокремлене господарство. У значній мірі це була свого роду помста за минулу діяльність. У матеріалах справ задокументовано факти тотального вилучення всього продовольства і приречення людей на вимирання. Фактично думки ставали одним із доказів вини підсудних. Поставлена мета скорочення кількості українського сільського населення, яке не демонструвало підтримку радянських перетворень, а стало фундаментом для руху опору і залишалось потенційно небезпечним. Зазначені кримінальні справи є демонстрацією існуючого на той час такого ганебного явища, як звинувачення своїх односельців заради отримання частини конфіскованого. Одні українці засвідчували брехню стосовно інших. Крім Голодомору радянська система застосувала також відкриту репресивну політику щодо українського населення. Поки що задокументовано 2008 громадян Миколаївщини які потрапили в лещата терору, збереглися їх кримінальні справи. Значний вал кримінальних справ стосувався молодих селян, які мали досвід практичної роботи на землі, ведення господарства, мали навички організаційної роботи, військовий досвід в буремні роки Української революції, демонстрували наявність власного бачення триваючих перетворень економічного життя та політичного устрою країни. В умовах запровадження нелюдської політики голодомору саме цей прошарок населення міг стати потужною силою опору більшовицькій владі і потреба попередити

навіть перші кроки згуртування селян на протидію політики винищення сільського населення обумовлювала вилучення з сільської спільноти значної кількості молодих чоловіків. Про певну неприховану мету придушення руху самоорганізації українських селян свідчить значна кількість рішень про звільнення від відповідальності у зв'язку за відсутність взагалі будь-яких підстав, за винятком віку та походження. Сьогодні постає завдання не лише визнати штучне інспірування радянською політичною системою знищення цілого покоління українських селян, а також і висвітлення попереднього життя українців, адже мученицька смерть, відбування кримінальних по-

карань не створюють у сучасних читачів, повної картини історичного безперервного процесу, етнічного зростання та зберігання ментального досвіду і зміцнення етнічної ідентичності сьогодні. Тому потрібно продовжувати науково-дослідницьку роботу з існуючими архівними документами кримінальних справ та збирання і реконструкція багатовимірного трагічного періоду історії українського етносу у 1932–1933 рр. і напрацювання цілісної парадигми історичного процесу на теренах нашої країни, критичне застосування всього комплексу історичних джерел, включаючи й усні свідчення.